

**Projekat: KAMPANJA ZA PREVENCIJU MALIGNIH BOLESTI -
SAČUVAJMO ZDRAVLJE ŽENE**

Izveštaj o realizaciji projekta

Realizator projekta:

UDRUŽENJE ZA JAVNO ZDRAVLJE GRAĐANA PANČEVA – Pa02

Finansijer projekta:

OPŠTINSKA UPRAVA PANČEVO

PANČEVO, decembar 2006. godine

Uvod

Projekat Kampanja za prevenciju malignih bolesti kod žena »Sačuvajmo zdravqe žene« je imao osnovni cilj da unapredi zdravlja žene u smislu ranog otkrivanja i prevencije malignih bolesti koje su vodeće po učestalosti u opštini Pančevo: maligni tumor dojke i maligni tumor grlića materice. Obuhvatao je radno aktivnu populaciju žena zaposlenih u prosvetnim, zdravstvenim, socijalnim ustanovama i drugim društvenim radnim organizacijama, kao i žena iz osetljivih grupacija društva - Romkinja i korisnica usluga Centra za socijalni rad, starosti od 18 - 65 godina. Meidjksom kampanjom je obuhvatio i opštu populaciju opštine Pančevo.

Prema postojećim zakonskim propisima svaka seksualno aktivna žena posle 30. godine, koja ima zdravstveno osiguranje, ostvaruje pravo da svake tri godine uradi preventivni pregled grlića materice Papanikolau testom (PAP test) odnosno pripada joj pravo i na klinički pregled dojki kod ginekologa posle 40. godine radi ranog otkrivanja raka dojke. Žene koje su imale bliske srodnice (majka, baka, sestra i dr.) u prvom ili drugom stepenu srodnosti sa malignim oboljenjem su pod visokim rizikom da obole od raka dojke ili bilo koje druge vrste raka. Visok rizik je razlog za rano otkrivanje malignog procesa mamografijom. Samopregled dojki od 30. do 40. godine je prihvatljiva metoda ranog otkrivanja raka dojke i vid samopoći gde je žena u mogućnosti da samostalno učestvuje u ranom otkrivanju bolesti.

Korišćenjem kondoma se pored neželjene trudnoće, mogu sprečiti i polno prenosive bolesti čiji je jedan od uzročnika HPV virus za koji se smatra da je odgovoran za nastanak raka grlića materice. Karcinom dojke i materice su jedina dva karcinoma koji se mogu otkriti u ranom stadijumu, pa se jednostavnom intervencijom mogu sačuvati mnogi životi. Srbija je na prvom mestu u Evropi po smrtnosti od karcinoma materice.

Pančevo je jedan od gradova koji je u 2000. godini imao visoku smrtnost u Vojvodini od karcinoma grlića materice. Karcinom dojke zauzima prvo mesto po učestalosti javljanja kod žena u Pančevu. Od navedenih malignih bolesti značajno više oboljevaju žene iz nižih socijalno-ekonomskih slojeva društva.

Uočena slaba motivisanost žena da posećuju ginekologa radi ranog otkrivanja raka grlića materice i dojke, neznanje, zanemarivanje problema, stid, nedostupnost zdravstvene službe, nizak nivo zdravstvene kulture su bili razlozi da se pokrene projekat koji bi podigao svest žena da redovno posećuju ginekologa i na vreme omoguće da se prevencijom i ranim otkrivanjem malignih bolesti sačuva zdravlje i spreče veće posledice.

Udruženje za javno zdravlje građana Pančeva je uz saradnju sa svojim partnerima i finansijku podršku Opštinske uprave Pančevo pristupilo realizaciji projekta.

OPŠTI CILJ Projekta je bio podizanje svesti žena opštine Pančevo o značaju ranog otkrivanja malignih bolesti i prevenciji rizika za oboljevanje od malignih bolesti.

SPECIFIČNI CILJEVI su bili senzibilizacija i informisanje populacije žena u vezi prevencije i ranog otkrivanja preventabilnih bolesti kao i edukacija žena o značaju ranog otkrivanja i prevenciji rizika od karcinoma dojke i grlića materice.

- Minimum 40% informisano putem medija o potrebi prevencije i ranog otkrivanja malignih bolesti

- Edukovano 150 radno-aktivnih žena uzrasta od 18 do 65 godina i 150 žena iz osetljivih grupacija društva (Romkinje i korisnice usluga Centra za socijalni rad) starosti od 18 do 65 godina

Ciljna grupa:

- radno-aktivna populacija žena, zaposlena u školama, zdravstvenim i socijalnim ustanovama i drugim društvenim i radnim organizacijama, strosti od 18 do 65 godina – 150
- žene iz osetljivih grupacija društva – Romkinje i korisnice usluga Centra za socijalni rad, starosti od 18 do 65 godina – 150
- opšta populacija opštine Pančevo, putem medija

Trajanje projekta je šest meseci, započeo je sa realizacijom početkom juna 2006. i okončan je početkom decembra 2006. godine.

Realizacija projektnih aktivnosti

Promocija kampanje

U okviru promocije kampanje pripremljeni su i emitovani TV Spot i radio đingl, kao i pisani promotivni materijal u vidu najava tribina i edukacionih seminara.

Javna tribina na temu " Zaštitimo zdravlje žene " održana je 29.06.2006. godine u maloj sali SO Pančevo uz učešće poznatih ličnosti i stručnjaka u oblasti prepoznavanja i sprečavanja rizika od malignih bolesti, kao i ranog prepoznavanja i dijagnostike bolesti sa ciljem da se da presek situacije u oblasti prevencije, rane dijagnostike i na kraju lečenja od pomenutih bolesti na našem terenu, kao i da se ukaže na slabosti u svakom od pojedinih segmenata ali i na izazove i rešenja koja bi zatečenu situaciju popravila u korist zdravlja svakog pojedinca. Tribini je prisustvovalo oko 50 učesnika iz društvene i stručne javnosti kao i zainteresovani pojedinci. Izlagači pojedinih tema su bili: Dr Ana Bekić, epidemiolog Instituta za Onkologiju Srbije i sekretar Udruženja za borbu protiv raka Republike Srbije, Stanislava Otašević iz Ženskog autonomnog centra koji se bavi nasiljem nad ženama ali i pitanjima zdravlja žene uopšte i u kontekstu nasilja, Dr Vladimir Vajs, ginekolog, načelnik Ginekološko-Akušerskog odeljenja opšte bolnice Pančevo i Radić Esti, glavna patronažna sestra iz Doma zdravlja Pančevo.

Realizacija kampanje

Shodno ciljevima projekta da se podigne nivo svesti, prvenstveno žena, o potrebi prevencije bolesti, osmišljena je kampanja koja se realizovala u nekoliko faza:

- 29.06. u Maloj Sali SO Pančevo je organizovana tribina kojom je označen početak kampanje (opis dat u poglavlju - Promocija kampanje); izveštaj sa tribine je emitovan u informativnom programu iste večeri i sutradan u informativnom programu
- 27.07. na Televiziji Pančevo u emisiji uživo „U fokusu“ ponovo se govorilo o projektu i njegovim ciljevima. Gosti su bili dr Dragana Grbić, PaO2; dr Snežana

Tomović, Preventivni centar i ginekolog Doma zdravlja Pančevo Stojan Višekruna. Glavna ideja jednosatne emisije koju je vodila Marija Paunović Čontoš bila je da se istakne značaj prevencije malignih bolesti kod žena u Pančevu.

- Polovinom oktobra u emisiji „Radovi u toku“, koja traje pola sata, učesnica projekta, patronožna sestra, Esti Radić, jedna od edukovanih žena Forgo Beži i Suzana Jovanović, predstavnik Opštinske uprave Pančevo, govorile su o toku projekta i utiscima nakon edukacije.
- Tokom avgusta, septembra, oktobra i deo novembra, na Televiziji Pančevo emitovan je TV spot. Glavni akteri spota su žene, stanovnice grada Pančeva, a kao promoter projekta pojavljuje se Vera Carina, profesor Muzičke škole „Jovan Bandur“ Pančevo i dirigent Crkvenog hora u Pančevu, koju Pančevci poznaju kao uspešnu ženu. Spot je realizovan uz angažovanje montažera i snimatelja Televizije Pančevo. Osmislili su ga učesnici projekta, a realizovala ga je Marija Paunović Čontoš.

TV Pančevo je medijski propratilo tribinu i emitovalo promotivnu najavu i ciljeve skupa u izjavi koordinatora Projekta Dr Jelene Pešić.

Realizacija edukativnog programa

Projekat sačuvajmo zdravlje žene je imao za cilj da što više žena podstakne na redovne kontrole zdravlja i rano otkrivanje malignih bolesti. U okviru edukativnog programa održana su predavanja i obuka žena o:

- Samopregledu dojke
- Prevencija karcinoma grlića materice
- Prevencija polno prenosivih infekcija

Prva grupa žena za edukaciju su bile zaposlene u osnovnim školama. Nakon kratkog upoznavanja sa temom podeljene su im sveske, olovke i flajer o samopregledu dojke i prevenciji malignih bolesti. Flajeri su bili donacija Udruženja za borbu protiv raka Srbije. Prikazan im je film o samopregledu dojke, gde su mogle da nauče kako sebi da vrše posmatranje i opipavanje dojke u stojećem i ležećem položaju jednom mesečno. Na kraju odgledanog filma ponovo je napravljen kratak rezime i demonstracija samopregleda dojke. Predavanje o prevenciji karcinoma grlića materice upoznalo je žene sa uzrocima koji dovode do nastajanja karcinoma grlića materice.

- Prvi simptomi bolesti
- Značaj redovne ginekološke kontrole i primena PAP testa
- Saveti za pripremu uzimanja PAP testa.

Predavanjem o polno prenosivim infekcijama žene su upoznate sa:

- Uzrocima nastajanja infekcije
- Koje su to bolesti
- Prevencija i zaštita od polno prenosivih infekcija

Po završenom predavanju i razgovoru sa ženama izvršena je anonimna anketa o njihovim zdravstvenim rizicima, reproduktivnom zdravlju i korišćenju zdravstvene zaštite. Na kraju predavanja priređen je skroman koktel (sokovi, voće, grickalice). Predavanja su

održana u prostorijama svih gradskih osnovnih škola sa izuzetkom OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“.

Druga grupa od 150 žena su bile izbeglice, socijalno ugrožene i Romkinje, među kojima su bile i seksualne radnice. Predavanja su održana u klubu za odrasla lica, patronažnoj službi, domu kulture u Dolovu i dvorištu jedne romske porodice. Njima su održana predavanja o prevenciji malignih bolesti i demonstriran je samopregled dojke.

Na kraju predavanja podeljeni su flajeri o samopregledu dojke, izvršena je anonimna anketa i podeljeni higijenski paketi. Sadržaj paketa je: pola litre šampona, jedan sapun, jedno pakovanje higijensih uložaka, jedan dezodorans u stiku i jedne vlažne maramice. Higijenski paketi su podeljeni kao vid motivacije za žene iz nižih socijalnih slojeva zajednice. Svim učesnicama predavanja podeljeni su brojevi telefona:

- Udruženja za javno zdravlje građana Pančeva PaO2
- Dispanzera za žene
- Onkološki dispanzer i
- Centra za prevenciju.

Predavači su bile više medicinske sestre zaposlene u Patronažnoj službi Doma zdravlja Pančevo. Predavanja su održana u septembru i oktobru 2006. godine i njima je obuhvaćeno 490 žena. Planirani broj žena je uvećan za 190, zbog izuzetno velikog interesovanja zaposlenih u osnovnim školama. Štampani materijal o prevenciji malignih bolesti kod žena je donacija Udruženja za borbu protiv raka Srbije.

Realizacija i rezultati istraživanja

Tokom projekta „Sačuvajmo zdravlje žene“ je izvršeno istraživanje prisustva zdravstvenih rizika i korišćenja zdravstvene zaštite radi otkrivanja malignih bolesti kod žena u Pančevu. Istraživanjem je obuhvaćeno 439 žena, prosečne starosti 40 godina. Kao instrument istraživanja je korišćena anketa (upitnik u prilogu), koja je pretestirana na prethodnim istraživanjima Instituta za onkologiju Srbije. Anketa je rađena prilikom edukacije o značaju ranog otkrivanja malignih bolesti kod žena tokom septembra i oktobra 2006. godine.

Istraživanjem je obuhvaćeno 65% žena koje žive u gradskom području i 35% žena sa seoskog područja opštine Pančevo. Među njima se nalazila jedna trećina žena koje rade kao prosvetni i zdravstveni radnici, jedna trećina žena su radnice sa srednjom i osnovnom školom, a jedna trećina su domaćice. Anketom su obuhvaćene 150 žena iz Romske i izbegličke populacije.

Kada su u pitanju zdravstveni rizici, utvrđeno je da je skoro svaka druga žena aktivni pušač, dve trećine njih konzumira više od 2 šoljice kafe, a 2 % žena je izjavilo da svakodnevno konzumira alkoholna pića. Učestale stresne situacije u poslednjih godinu dana je imalo 60% žena.

Ispitivanjem rizika po reproduktivno zdravlje žena je utvrđeno da je svaka druga žena imala namerni pobačaj, od kojih su 32% imale više od tri pobačaja. Kao bilo koji vid kontracepcije koristi samo 27% žena, od kojih se podjednako koriste kondom, spirala i tablete za kontracepciju. Među anketiranim ženama, 15% njih je izjavilo da nema

stalnog partnera. 16% žena je imalo česte vaginalne infekcije, jedna petina je imala ranicu na grliću materice. Tvrdinu na dojci je uočilo 8% žena.

Od 85% žena koje su rađale, jedna petina ima više od dvoje dece. Sve žene koje su rađale su izjavile da su i dojile svoju decu.

Od 108 žena koje su odgovorile da se nalaze u klimaksu, 23% je imalo krvarenje tokom menopauze.

Svaka treća žena ima bliskog srodnika koji je bolovao od maligne bolesti.

Polovina žena ima svog ginekologa, kod kojeg odlazi na ginekološki pregled, ali svega petina žena ima svog ginekologa kod kojeg odlazi na pregled dojki. Kada je u pitanju korišćenje preventivnih usluga, 41% žena je izjavilo da više od 2 godine nije išlo u posetu ginekologu, a svaka treća žena je radila PAP test od kojih 59% u periodu od 2 godine i duže. Samopregled dojki radi samo jedna petina žena, na klinički pregled je otišlo svega 15% žena, a mamografiju je radilo 7,3% žena i to neredovno.

Pored ankete edukovanih žena, posebno je izdvojen uzorak žena za evaluaciju uticaja kampanje i edukacije, ukupno 60 žena iz iste grupe koja je pohađala edukativni program.

U decembru, mesec dana po završenoj edukaciji, sprovedena je anketa kod žena koje rade u školama i bile su učesice edukativnog programa za prevenciju malignih bolesti. Anketa je bila anonimna obuhvatila je uzorak od 60 žena i imala je za cilj da evaluiira uicaj kampanje i edukacije. Analizom rezultata ankete, utvrđeno je da je kod svog izabranog lekara radi preventivnog pregleda otišlo 37% žena. Prilikom posete lekaru, PAP test je uradilo 39% žena, klinički pregled dojke je obavilo 24%, a 33% žena je uradilo samopregled dojke. Kao jedan od razloga za neodlazak ginekologu u Dom zdravlja Pančevo su navedeni dugo čekanje na pregled.

Vodeći motivi za obraćanje izabranom lekaru su bili lični motivi (40%), edukacija (38%) i kampanja (12%).

Rezultati projekta

1. Medijskom kampanjom za prevenciju i rano otkrivanje malignih bolesti pokriveno više od 40% populacije opštine Pančevo
2. Edukativnim programom za prevenciju i rano otkrivanje malignih bolesti – kardcimo dojke i gralića materice obuhvaćeno 490 žena od kojih je 150 bilo iz osetljivih grupacija Opštine Pančevo (Romkinje i izbeglice). Među njima je bilo 65% žena koje žive u gradskom području i 35% žena sa seoskog područja opštine Pančevo.
3. Istraživanjem prisustva zdravstvenih rizika i korišćenja zdravstvene zaštite radi otkrivanja malignih bolesti kod žena u Pančevu je utvrđeno da je:
 - Skoro svaka druga žena aktivni pušač,
 - Svaka druga žena imala namerni pobačaj, od kojih su 32% imale više od tri pobačaja,
 - Bilo koji vid kontracepcije koristi samo 27% žena,
 - 16% žena je imalo česte vaginalne infekcije; jedna petina je imala ranicu na grliću materice; tvrdlinu na dojci je uočilo 8% žena, svaka treća žena ima bliskog srodnika koji je bolovao od maligne bolesti,
 - Polovina žena ima svog ginekologa, kod kojeg odlazi na ginekološki pregled, ali svega petina žena ima svog ginekologa kod kojeg odlazi na pregled dojki,
 - Neredovno korišćenje preventivnih usluga; 41% žena je izjavilo da više od 2 godine nije išlo u posetu ginekologu; svaka treća žena je radila PAP test od kojih 59% u periodu od 2 godine i duže; samopregled dojki radi samo jedna petina žena; na klinički pregled dojki je otišlo svega 15% žena; mamografiju je radilo 7,3% žena,
4. Istraživanjem uticaja kampanje i edukacije za prevenciju malignih bolesti kod edukovanih žena je utvrđeno da su vodeći motivi za obraćanje izabranom lekaru su bili lični motivi (40%), edukacija (38%) i kampanja (12%).

- Uočeni problemi

- nedostajući kapaciteti za edukaciju svih zainteresovanih žena
- nedovoljna zainteresovanost gledalaca za problem prevencije malignih bolesti
- nedovoljna dužina kampanje da se postigne odgovarajuća motivacija
- nedovoljni kapacitet i motivacija zdravstvene službe da pruža preventivne zdravstvene usluge

- Predlog mera

- Prolongacija kampanje na dve i više godina radi podizanja svesti i motivacije građana Pančeva da izbegavaju zdravstvene rizike i odlaze na redovne preglede za rano otkrivanje malignih bolesti
- Obezbeđenje kapaciteta (oprema, veštine, edukacija, sredstva) u Domu zdravlja Pančevo da se izvrši što veći obuhvat žena preventivnim pregledima u skladu sa preporukama za rano otkrivanje malignih bolesti

Učesnici projekta

Dr Jelena Pešić, koordinator projekta
Dr Dragana Grbić, organizator projektnih aktivnosti
Ivana Orlov, sekretar projekta
Marija Paunović Čontoš, koordinator kampanje
Konevski Ljiljana, koordinator edukativnog programa
Esti Radić, koordinator edukativnog programa, predavač
Dr Vladimir Vajs, promoter kampanje
Dr Ana Jovičević Bekić, promoter kampanje
Staslava Otašević, promoter kampanje
Ljubojević Slavica, finansijski sekretar

Predavači su:

- Jovanović Mira – Dolovo
- Markovski Slavica – Jabuka
- Ljubičić Zora – Pančevo
- Stojevski Vesna – Pančevo
- Butković Gordana – Pančevo
- Jeminović Jovanka – Pančevo
- Radić Olga – Pančevo
- Perin Nada – Pančevo

Partneri projekta

- RTV Pančevo
- Zdravstveni centar „Južni Banat“ Pančevo
- Udruženje za borbu protiv raka Srbije

Finansijski izveštaj

R.br.	Opis troškova	Vrednost
1.	Honorari za promociju kampanje	
	Dr Vladimir Vajs	2.000,00
	Dr Ana Jovičević Bekić	2.000,00
	Staslava Otašević	2.000,00
2.	Honorari za edukaciju	
	Jovanović Mira	14.000,00
	Ljubičić Zora	2.800,00
	Stojevski Vesna	7.000,00
	Butković Gordana	1.400,00
	Jeminović Jovanka	6.000,00
	Perin Nada	2.800,00
3	Honorari za koordinaciju aktivnosti	
	Esti Radić	6.000,00
4.	Honorari za izradu TV spota	
	Laslo Domogoš	6.000,00
	Aleksandar Krstić	6.000,00
5.	Troškovi ishrane	4075,70
6.	Troškovi za higijenske pakete	31.500,00
7.	Troškovi za administrativni materijal	6.000,00
8.	Troškovi transporta	3.000,00
9.	PTT troškovi	1.864,00
10.	Troškovi emitovanja kampanje	
	RTV Pančevo	40.002,00
11.	Troškovi finansijskog administriranja	
	Slavica Ljubojević	2.300,00
	Troškovi projekta - UKUPNO	146.739,70

Prilozi

- a. DVD snimci
- b. Anketa
- c. Upućena pisma institucijama u kojima je vršena edukacija
- d. Snimci sa edukacije i sa tribine